

EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR

Nuomonė 3/2015

Didelė Europos galimybė

EDAPP rekomendacijos dėl ES duomenų apsaugos reformos variantų

EDPS

2015 m. liepos 28 d.

2015 m. birželio 24 d. trys pagrindinės ES institucijos – Europos Parlamentas, Taryba ir Europos Komisija – pradėjo bendro sprendimo procedūros derybas dėl siūlomo Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR); tai procedūra, kuri žinoma kaip neformalus trišalis dialogas.¹ Trišalio dialogo pagrindas yra 2012 m. sausio mėn. Komisijos pasiūlymas, 2014 m. kovo 12 d. Parlamento teisėkūros rezoliucija ir 2015 m. birželio 15 d. priimtas Tarybos bendras požiūris.² Visos trys institucijos yra išipareigojusios BDAR vertinti kaip platesnio duomenų apsaugos reformos priemonių rinkinio, į kurį įtraukta ir siūloma direktyva dėl policijos ir teismų veiklos, elementą. Procesas turėtų baigtis 2015 m. pabaigoje, ir tai greičiausiai turėtų sudaryti sąlygas abi priemones oficialiai priimti 2016 m. pradžioje; po to prasidėtų dviejų metų pereinamasis laikotarpis.³

Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno (EDAPP) institucija yra nepriklausoma ES institucija. Priežiūros pareigūnas nedalyvauja trišaliame dialoge, tačiau pagal Reglamento Nr. 45/2001 41 straipsnio 2 dalį „atsako už tai, kad būtų užtikrinta, jog Bendrijos institucijos ir įstaigos, tvarkydamos asmens duomenis, gerbia fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, svarbiausia – jų teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą“, ir „už [...] Bendrijos institucijų, įstaigų ir duomenų subjektų konsultavimą visais su asmens duomenų tvarkymu susijusiais klausimais“. Priežiūros pareigūnas ir priežiūros pareigūno pavaduotojas buvo paskirti 2014 m. gruodžio mėn. ir konkrečiai įgalioti būti konstruktyvesni ir aktyvesni; 2015 m. kovo mėn. jie paskelbė penkerių metų strategiją, kurioje išdėstyta, kaip jie ketina įgyvendinti šį įgaliojimą ir už tai atsiskaityti.⁴

Ši nuomonė yra pirmoji EDAPP strategijos gairė. Remiantis diskusijomis su ES institucijomis, valstybėmis narėmis, pilietine visuomene, sektoriumi ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis, mūsų konsultacijomis siekiama padėti trišalio dialogo dalyviams laiku pasiekti reikiamą sutarimą. BDAR nagrinėjamas dviem etapais:

- EDAPP į ateitį orientuotų duomenų apsaugos taisyklių vizijoje, pateikiant mūsų rekomendacijų pavyzdžių; ir
- priede („Priedas prie Nuomonės 3/2015. Lyginamoji BDAR tekstų lentelė su EDAPP rekomendacija“) su keturių stulpelių lentele, kurioje pastraipsniui lyginamas atitinkamai Komisijos, Parlamento ir Tarybos priimtas BDAR tekstas, taip pat EDAPP rekomendacija.

Nuomonė yra skelbiama mūsų interneto svetainėje ir per mobiliąją programėlę. Nuomonę 2015 m. rudenį papildys rekomendacijos dėl BDAR konstatuojamųjų dalių ir, kai Taryba priims Bendrą poziciją, – dėl direktyvos dėl duomenų apsaugos policijos ir teismų veikloje.

2012 m. kovo mėn. paskelbta EDAPP išsami nuomonė apie Komisijos pasiūlytą reformos priemonių rinkinį išlieka aktuali. Tačiau jau praėjo treji metai, todėl turime atnaujinti savo patarimus dėl aktyvesnio teisėkūros institucijų nuostatų svarstymo ir pasiūlyti konkrečias rekomendacijas.⁵ Kaip ir 2012 m. nuomonė, ši nuomonė atitinka 29 straipsnio darbo grupės nuomones ir pareiškimus, įskaitant birželio 18 d. priimtą Priedėlį „Temos, kurios trišalio dialogo šalių požiūriu yra pagrindinės“, prie kurio rengimo EDAPP prisidėjo kaip tikrasis Darbo grupės narys.⁶

Reta galimybė. Kodėl ši reforma tokia svarbi.

ES jau pasiekė paskutinį ilgalaikių pastangų reformuoti savo asmens duomenų taisyklės etapą. Gali būti, kad Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas išstisus dešimtmečius darys poveikį visiems ES gyventojams, visoms ES organizacijoms, kurios tvarko asmens duomenis, ir organizacijoms už ES ribų, kurios tvarko ES gyventojų asmens duomenis.⁷ Dabar metas apsaugoti pagrindines asmens teises bei laisves duomenimis grindžiamoje ateities visuomenėje.

Veiksminga duomenų apsauga suteikia galių žmonėms ir suteikia motyvaciją atsakingam verslui bei valdžios institucijoms. Šios srities teisės aktai yra sudėtingi ir techninio pobūdžio, jų atžvilgiu reikalingos ekspertų konsultacijos, ypač nepriklausomų duomenų apsaugos institucijų, kurios supranta su atitiktimi susijusius iššūkius, konsultacijos. Tikėtina, kad BDAR yra tarp didžiausios apimties Sąjungos teisės aktų, todėl dabar ES turi sutelkti dėmesį į nuostatas, kurios iš tiesų yra būtinos, ir vengti detalių, kurios neplanuotai gali tapti kliūtimi ateities technologijoms. Visų trijų institucijų tekstuose raginama užtikrinti, kad asmens duomenų tvarkymas būtų aiškus ir suprantamas, todėl tai turi atsispindėti ir BDAR, kuris turi būti kuo glaustesnis ir kuo suprantamesnis.

Parlamentas ir Taryba, kaip teisėkūros institucijos, nustato galutinį teisinį tekstą; jiems padeda Komisija, kaip teisės aktų iniciatorė ir sutarčių sergėtoja. EDAPP nedalyvauja trišalėse derybose, tačiau esame teisiškai kompetentingi teikti konsultacijas ir daryti tai aktyviai, remdamiesi priežiūros pareigūno ir jo pavaduotojo pradiniais įgaliojimais ir naujausia EDAPP strategija. Šioje nuomonėje derinama daugiau kaip dešimties metų patirtis duomenų apsaugos atitikties priežiūros ir politikos konsultacijų teikimo srityje, siekiant padėti institucijoms pasiekti rezultatą, kuris atitiktų asmens interesus.

Teisėkūra – galimybių menas. Kiekviename iš variantų – atitinkamų tekstų, kuriems teikia pirmenybę Komisija, Parlamentas ir Taryba, – yra daug vertingų nuostatų, tačiau kiekvieną iš tų tekstų galima tobulinti. Mūsų manymu, rezultatas nebus tobulas, tačiau ketiname padėti institucijoms pasiekti, kad rezultatas būtų kuo geriausias. Todėl mūsų rekomendacijos apsiriboja tais trimis dokumentais. Mes vadovaujamės trimis įpareigojančiais aspektais, kaip antai:

- geresnės sąlygos piliečiams,
- taisyklės, kurios bus išties veiksmingos,
- taisyklės, kuriomis galės naudotis ištisa karta.

Šioje nuomonėje akcentuojamas skaidrumas ir atskaitomybė – du susiję principai, kurie turbūt yra didžiausia BDAR naujovė. Trišalio dialogo procesas niekada nebuvo nagrinėjamas taip atidžiai. Mūsų rekomendacijos yra viešos; mes raginame visas ES institucijas imtis iniciatyvos ir rodyti pavyzdį, kad ši teisės aktų reforma būtų pagrįsta skaidriu procesu, o ne slaptu kompromisu.

ES būtinas naujas susitarimas dėl duomenų apsaugos ir naujas etapas. Visas pasaulis atidžiai stebi. Labai svarbūs aspektai – naujojo teisės akto kokybė ir jo sąveika su pasaulio teisinėmis sistemomis ir tendencijomis. Pateikdamas šią nuomonę EDAPP

patvirtina, kad nori ir yra pasirengęs padėti užtikrinti, kad ES visapusiškai pasinaudotų šia istorine galimybe.

I. TURINYS

1	Geresnės sąlygos piliečiams.....	1
1.	APIBRĖŽTYS. IŠSIAIŠKINKIME, KAS YRA ASMENS INFORMACIJA	1
2.	BET KOKS DUOMENŲ TVARKYMAS TURI BŪTI <i>IR</i> TEISĖTAS, <i>IR</i> PAGRĮSTAS	1
3.	SAVARANKIŠKESNĖ IR AUTORITETINGESNĖ PRIEŽIŪRA	2
2	Taisyklės, kurios bus išties veiksmingos	2
1.	VEIKSMINGOS APSAUGOS PRIEMONĖS, NE PROCEDŪROS	3
2.	GERESNIS VIEŠŲJŲ INTERESŲ IR ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS SUDERINIMAS	3
3.	PASITIKĖJIMAS PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOMIS IR GALIŲ JOMS SUTEIKIMAS.....	3
3	Taisyklės, kuriomis galės naudotis ištisa karta	3
1.	ATSAKINGAS VERSLAS IR NOVATORIŠKA INŽINERIJA	4
2.	GALIŲ ĮGIJĘ ASMENYS.....	4
3.	ATEIČIAI PARENGTOS TAISYKLĖS.....	4
4	Neužbaigti spręsti klausimai	4
5	Reikšmingas etapas Europos ir kitų regionų skaitmeninių teisių užtikrinimo srityje	5
	Pastabos.....	7

1 Geresnės sąlygos piliečiams

ES taisyklėmis visada siekiama palengvinti duomenų perdavimą tiek Europos Sąjungoje, tiek bendraujant su jos prekybos partneriais, tačiau pirmiausiai siekiama apsaugoti asmens teises ir laisves. Internetas sudarė sąlygas užtikrinti iki šiol neregėtą junglumą bei saviraišką ir sukurti vertę įmonėms bei vartotojams. Tačiau europiečiams privatumas svarbus kaip niekada. 2015 m. birželio mėn. surengtos Eurobarometro apklausos apie duomenų apsaugą duomenimis,⁸ daugiau kaip šeši iš dešimties piliečių nepasitiki interneto įmonėmis, o du trečdaliai reiškia susirūpinimą, kad jie neviseiškai kontroliuoja duomenis, kuriuos jie pateikia internetu.

Reformuota sistema turi padėti išsaugoti ir, kai įmanoma, pagerinti asmens duomenų apsaugos kokybę. Duomenų apsaugos reformos priemonių rinkinys pirmiausiai buvo pasiūlytas kaip būdas „geriau saugoti privatumo teises internete“, tuo tikslu užtikrinant, kad žmonės būtų „geriau informuoti apie savo teises ir geriau kontroliuotų savo duomenis“.⁹ Pilietinės visuomenės atstovai 2015 m. balandžio mėn. raštu kreipėsi į Europos Komisiją ir pareikalavo, kad institucijos laikytųsi tokių nuostatų.¹⁰

Chartijoje, kuri yra ES pirminės teisės dokumentas, išdėstyti galiojantys principai turėtų būti taikomi nuosekliai, dinamiškai ir novatoriškai, kad jie būtų praktiškai veiksmingi piliečiams. Kadangi reforma turi būti visapusiška, būtinas priemonių rinkinys, tačiau, kadangi duomenų tvarkymui greičiausiai bus taikomi atskiri teisiniai dokumentai, būtina tiksliai išsiaiškinti jų apimtį ir kokia yra jų sąveika, nepaliekant jokių spragų, kurios galėtų pakenkti apsaugos priemonėms.¹¹

EDAPP požiūriu, atskaitos taškas yra asmens orumo principas, kuris neapsiriboja vien teisinės atitikties klausimais.¹² Mūsų rekomendacijos yra pagrįstos tiek kiekvieno BDAR straipsnio atskirai, tiek visų straipsnių kartu įvertinimu, atsižvelgiant į tai, ar tas straipsnis padeda gerinti asmens padėtį, palyginti su šiuo metu galiojančia sistema. Remiamasi principais, kuriais grindžiama duomenų apsauga, t. y. Pagrindinių teisių chartijos 8 straipsniu.¹³

1. Apibrėžtys. Išsiaiškinkime, kas yra asmens informacija

- Žmonės turėtų turėti galimybę veiksmingiau naudotis savo teisėmis, susijusiomis su bet kokia informacija, kuria remiantis galima nustatyti arba išskirti konkrečius asmenis (net jei laikoma, kad informacija yra pseudoniminė).¹⁴

2. Bet koks duomenų tvarkymas turi būti *ir* teisėtas, *ir* pagrįstas

- Reikalavimai, kad bet koks duomenų tvarkymas apsiribotų konkrečiais tikslais ir būtų pagrįstas teisiškai, yra ne alternatyvūs, o kaupiamieji. Rekomenduojame vengti bet kokio tų reikalavimų sujungimo, dėl kurio tie principai galėtų būti susilpninti. Vietoj to ES turėtų išsaugoti, supaprastinti ir pritaikyti nusistovėjusią sampratą, kad asmens duomenys turėtų būti naudojami tik tokiais tikslais, kurie yra suderinami su pradiniais jų rinkimo tikslais.¹⁵
- Sutikimas yra vienas iš galimų teisinių pagrindų tvarkyti duomenis, tačiau turime užtikrinti, kad asmuo nebūtų verčiamas sutikti su duomenų tvarkymu, kai jis neturi jokio pasirinkimo ir jei tvarkyti duomenis nėra jokio reikalo. Rekomenduojame leisti žmonėms pasirinkti ribotą arba neribotą sutikimą

(pavyzdžiui, sutikimą atlikti klinikinius tyrimus), kurio būtų laikomasi ir kuris gali būti atšauktas.¹⁶

- EDAPP remia pagrįstus novatoriškus tarptautinio asmens duomenų perdavimo sprendimus, kurie palengvina duomenų mainus ir kuriais užtikrinama, kad būtų laikomasi duomenų apsaugos ir priežiūros principų. Dėl nepakankamos asmens apsaugos labai rekomenduojame neleisti perduoti duomenis vadovaujantis teisėtais duomenų valdytojo interesais; be to, ES neturėtų suteikti tiesioginės prieigos prie Europos Sąjungoje esančių duomenų trečiųjų šalių institucijoms. Bet koks trečiosios šalies valdžios institucijos prašymas turėtų būti pripažintas tik kai laikomasi normų, nustatytų dvišalėse teisinės pagalbos sutartyse, tarptautiniuose susitarimuose ar kitais teisiniais tarptautinio bendradarbiavimo kanalais.¹⁷

3. Savarankiškesnė ir autoritetingesnė priežiūra

- ES duomenų apsaugos institucijos turėtų būti pasirengusios vykdyti savo funkcijas nuo BDAR įsigaliojimo, o Europos duomenų apsaugos valdyba turėtų būti pasirengusi veikti, kai tik reglamentas bus pradėtas taikyti.¹⁸
- Institucijos turėtų būti pajėgios išgirsti ir išnagrinėti skundus bei ieškinius, kuriuos pateikia duomenų agentūros arba įstaigos, organizacijos ir asociacijos.
- Norint užtikrinti asmens teises, būtina veiksminga civilinės atsakomybės ir kompensavimo už neteisėto duomenų tvarkymo žalą sistema. Atsižvelgiant į akivaizdžias kliūtis praktiniam žalos atlyginimui, turėtų būti nustatyta, kad teismo procesuose pavieniams asmenims gali atstovauti įstaigos, organizacijos ir asociacijos.¹⁹

2 Taisyklės, kurios bus išties veiksmingos

Apsaugos priemonės neturėtų būti painiojamos su formalumais. Per daug išsami informacija arba pastangos smulkmeniškai valdyti verslo procesus ateityje gali nebeatitikti poreikių. Čia galime pasiremti ES konkurencijos vadovu, pagal kurį griežtai užtikrinamas palyginti nedidelio skaičiaus antrinių teisės aktų vykdymas ir skatinama įmonių atskaitomybės bei sąmoningumo kultūra.²⁰

Kiekviename iš trijų tekstų reikalaujama, kad už asmens duomenų tvarkymą atsakingi asmenys užtikrintų didesnę aiškumą ir paprastumą.²¹ Atitinkamai, jei norima, kad duomenų valdytojai tinkamai įgyvendintų techninius įpareigojimus, tokie įpareigojimai taip pat turi būti glausti ir aiškūs.²²

Esamos procedūros nėra neliečiamos – mūsų rekomendacijomis siekiama nustatyti biurokratinės naštos mažinimo būdus, siekiant mažinti nurodymus teikti dokumentus ir vykdyti nereikalingus formalumus. Rekomenduojame, kad teisės aktai būtų priimami tik kai jie iš tiesų reikalingi. Tuo būdu įmonėms, valdžios institucijoms arba duomenų apsaugos institucijoms būtų suteikta veiksmų laisvė, kuri turėtų būti grindžiama duomenų apsaugos institucijų atskaitomybe ir konsultavimu. Apskritai mūsų rekomendacijos leistų užtikrinti, kad BDAR tekstas būtų beveik 30 proc. trumpesnis už visų trijų institucijų siūlomo teksto vidurkį.²³

1. Veiksmingos apsaugos priemonės, ne procedūros

- Dokumentacija turėtų būti atitiktis užtikrinimo priemonė, o ne tikslas; reforma turėtų būti sutelkta į rezultatus. Rekomenduojame taikyti lankstų požiūrį, kuriuo remiantis duomenų valdytojams taikomi įpareigojimai teikti dokumentus apsiribotų viena bendra politika, taikoma reglamento nuostatų taikymui, atsižvelgiant į egzistuojančią riziką, kai bet kokių veiksmų – duomenų perdavimo, sutarčių su duomenų tvarkytojais arba pranešimų dėl duomenų apsaugos pažeidimo – atveju atitiktis patvirtinama skaidriai.²⁴
- Remiantis aiškiais rizikos vertinimo kriterijais ir vadovaujantis mūsų turima ES institucijų priežiūros patirtimi, rekomenduojame reikalauti, kad apie duomenų apsaugos pažeidimus priežiūros institucijai būtų pranešama ir duomenų apsaugos poveikio vertinimai būtų teikiami tik kai kyla pavojus duomenų subjektų teisėms ir laisvėms.²⁵
- Reikėtų aktyviai skatinti sektoriaus iniciatyvas, taikant įmonėms privalomas taisykles arba privatumo apsaugos ženklus.²⁶

2. Geresnis viešųjų interesų ir asmens duomenų apsaugos suderinimas

- Duomenų apsaugos taisyklės neturėtų trukdyti istoriniams, statistiniams ir moksliniams tyrimams, kurie iš tiesų atitinka viešuosius interesus. Atsakingi asmenys turi imtis reikiamų veiksmų, kad asmens duomenimis nebūtų naudojama pažeidžiant jo interesus, ir ypatingą dėmesį skirti, pavyzdžiui, taisyklėms, taikomoms konfidencialiai informacijai apie sveikatos būklę.²⁷
- Tyrėjai ir archyvarai turėtų turėti galimybę saugoti duomenis tiek, kiek reikia, su sąlyga, kad taikomos šios apsaugos priemonės.²⁸

3. Pasitikėjimas priežiūros institucijomis ir galių joms suteikimas

- Rekomenduojame leisti priežiūros institucijoms teikti gaires duomenų valdytojams ir parengti savo vidaus tvarkos taisykles, siekiant užtikrinti, kad BDAR supaprastinta tvarka lengviau taikytų viena priežiūros institucija („vieno langelio principas“), esanti šalia piliečio („artumo principas“).²⁹
- Atsižvelgiant į visas aktualias aplinkybes, institucijos turėtų turėti galimybę nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias taisomąsias bei administracines sankcijas.³⁰

3 Taisyklės, kuriomis galės naudotis ištisa karta

Direktyva 95/46/EB, kaip pagrindinis dabartinės sistemos dokumentas, yra pavyzdys kitiems duomenų tvarkymo teisės aktams Europos Sąjungoje ir visame pasaulyje; ja netgi remtasi formuluojant Pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnio tekstą apie teisę į asmens duomenų apsaugą. Įgyvendinus šią reformą bus suformuoti duomenų tvarkymo principai kartai, kuri nebeporisimena, ką reiškia gyventi be interneto. Todėl ES privalo gerai suprasti tokio teisės akto padarinius asmenims ir jo tvarumą technologinės plėtros sąlygomis.

Pastaraisiais metais eksponentiškai augo asmens duomenų kūrimo, rinkimo, analizės ir mainų mastai; tai lėmė technologinės naujovės, tokios kaip daiktų internetas, debesų kompiuterija, dideli duomenų kiekiai ir atvirieji duomenys, kurių naudojimą ES vertina kaip būtiną norint užtikrinti konkurencingumą.³¹ Atsižvelgiant į Direktyvos 95/46/EB ilgaamžiškumą, pagrįsta manyti, kad kitas didelis duomenų apsaugos taisyklių persvarstymas įvyks po panašaus laikotarpio, galbūt ne anksčiau nei XXI a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje. Galima tikėtis, kad gerokai iki tol įvyks duomenimis grindžiamų technologijų ir dirbtinio intelekto, natūralios kabos apdorojimo ir biometrinių sistemų integracija, o tai sudarys sąlygas diegti taikomąsias programas su mašininio mokymosi galimybe dirbtiniam intelektui.

Šios technologijos yra iššūkis duomenų apsaugos principams. Todėl į ateitį nukreipta reforma turėtų remtis asmens orumu ir būti pagrįsta etikos principais. Tuo būdu turi būti pašalinta neatitiktis tarp inovacijų asmens duomenų apsaugos srityje ir naudojimosi tokiais duomenimis, kartu užtikrinant, kad mūsų skaitmeninėje visuomenėje apsaugos priemonės būtų veiksmingos.

1. Atsakingas verslas ir novatoriška inžinerija

- Reforma turėtų suteikti galimybę apriboti pastaruoju metu plintantį slaptą sekimą ir sprendimų priėmimą remiantis nuo asmens slepiamais profiliais. Problema yra ne tikslinė reklama ar profilių kūrimo praktika, o labiau tai, kad trūksta aiškios informacijos apie algoritminę logiką, kuri taikoma kuriant tokius profilius ir kuri daro poveikį duomenų subjektams.³² Rekomenduojame siekti didesnio duomenų valdytojų veiklos skaidrumo.
- Labai remiame ketinimą nustatyti pritaikytosios ir numatytosios duomenų apsaugos principus, kaip priemonę paskatinti į rinką orientuotus skaitmeninės ekonomikos sprendimus. Rekomenduojame vartoti paprastesnius žodžius, kai norima, kad į asmens teises ir interesus būtų atsižvelgiama kuriant produktus ir diegiant numatytuosius nustatymus.³³

2. Galių įgiję asmenys

- Duomenų perkeliamumas yra būdas skaitmeninėje aplinkoje vartotojui suteikti galimybę kontroliuoti savo duomenis, nes asmenys ima suvokti, kad tokios kontrolės jiems trūksta. Rekomenduojame leisti duomenų valdytojams duomenų subjekto prašymu duomenis tiesiogiai perduoti kitiems duomenų valdytojams ir duomenų subjektams suteikti teisę gauti duomenų kopiją, kurią jie patys gali perduoti kitam duomenų valdytojui.³⁴

3. Ateičiai parengtos taisyklės

- Rekomenduojame vengti kalbos ir praktikos, kuri gali pasenti arba tapti ginčytina.³⁵

4 Neužbaigti spręsti klausimai

Į ateitį nukreipto ES duomenų reformos priemonių rinkinio priėmimas bus išpūdingas laimėjimas, tačiau jis nebus galutinis.

Visos institucijos sutinka, kad BDAR principai turėtų būti nuosekliai taikomi ES institucijoms. Pasisakome už teisinį apibrėžtumą ir teisinės sistemos vientisumą; kartu pripažįstame ES viešojo sektoriaus išskirtinumą, taip pat poreikį užtikrinti, kad jokia būdu nebūtų susilpninti dabartiniai įpareigojimai (taip pat poreikį numatyti teisinį ir organizacinį pagrindą EDAPP). Todėl kuo greičiau po derybų dėl BDAR pabaigos Komisija turėtų pateikti su BDAR suderinamą pasiūlymą dėl Reglamento Nr. 45/2001 persvarstymo, kad abu tekstus būtų galima pradėti taikyti tuo pačiu metu.³⁶

Antra, akivaizdu, kad Direktyvą 2002/58/EB („E. privatumo direktyvą“) reikės iš dalies keisti. Daug svarbiau, kad ES reikalauja nustatyti aiškia ryšio konfidencialumo užtikrinimo sistemą; tai neatsiejamas privatumo teisės elementas, kuris būtų taikomas visoms ryšių paslaugas teikiančioms tarnyboms, ne tik viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjams. Tuo tikslu reikia priimti teisiškai pagrįstą suderinantį reglamentą, kuriame būtų numatyti bent tokie pat apsaugos standartai, kokie nustatyti Elektroninio privatumo direktyvoje, visiems užtikrinant vienodas sąlygas.

Todėl šioje nuomonėje rekomenduojama raginti, kad būtų įsipareigota šiose dvejose srityse kuo greičiau priimti pasiūlymus.

5 Reikšmingas etapas Europos ir kitų regionų skaitmeninių teisių užtikrinimo srityje

Pirmą kartą per vienos kartos gyvenimą ES turi galimybę atnaujinti ir suderinti asmens duomenų tvarkymo taisykles. Privatumas ir duomenų apsauga nesikerta nei su ekonomikos augimu ar tarptautine prekyba, nei su puikioms paslaugomis ir produktais; tai siūlomos kokybės ir vertės užtikrinimo sistemos dalis. Kaip pripažįsta Europos Vadovų Taryba, pasitikėjimas yra būtina išankstinė sąlyga kuriant naujoviškus produktus bei paslaugas, kurios remiasi asmens duomenų tvarkymu.

ES 1995 m. viena iš pirmųjų pasaulyje ėmėsi veiksmų duomenų apsaugos srityje. Dabar per 100 šalių visame pasaulyje yra priėmusios duomenų apsaugos teisės aktus ir jau mažiau nei pusė tų šalių yra Europos šalys.³⁷ Tačiau ES veiksmai ir toliau susilaukia šalių, kurios svarsto galimybę kurti arba atnaujinti šios srities teises sistemas, atidaus dėmesio. Atsižvelgiant į tai, kad žmonių pasitikėjimas verslu ir valdžia susvyravo paaiškėjus plataus masto sekimo ir duomenų apsaugos pažeidimo faktams, ES teisės aktų leidėjams tenka atsakomybė, nes šiomet jų priimti sprendimai gali turėti įtakos ne tik Europoje.

EDAPP nuomone, BDAR tekstai yra rengiami tinkamai, tačiau klausimų, dėl kurių kyla susirūpinimas, kartais labai didelis, vis dar yra. Bendro sprendimų priėmimo procese visada esama pavojaus, kad gerų ketinimų turintys derybininkai, kurie nori rasti politinį kompromisą, susilpnins tam tikras nuostatas. Tačiau duomenų apsaugos reformos atveju yra kitaip, nes kalbama apie pagrindines teises ir apie tai, kaip jų apsauga bus užtikrinta visai kartai.

Tuo remiantis, šioje nuomonėje siekiama pagrindinėms ES institucijoms padėti spręsti kylančias problemas. Mes ne tik norime geriau užtikrinti atskirų duomenų subjektų teises bei didesnę atskaitomybę duomenų valdytojui; siekdami sudaryti palankesnes sąlygas naujovėms, norime sukurti teisinę sistemą, kuri būtų neutrali technologijų atžvilgiu, tačiau palanki siekti naudos, kurią technologijos gali atnešti visuomenei.

Derybos pasiekė galutinį etapą, ir mes tikimės, kad mūsų rekomendacijos padės ES šio proceso pabaigoje parengti reformą, kuri bus tinkama ištisus dešimtmečius; tai naujas duomenų apsaugos etapas, kuriam būdingas pasaulinis aspektas ir kurį įgyvendinant ES žengia priekyje ir rodo pavyzdį kitiems.

2015 m. liepos 28 d., Briuselis

Giovanni BUTTARELLI

Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas

Papildymas

2015 m. liepos 27 d. mes paskelbėme (EDAPP nuomonė 3/2015) rekomendacijas dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taikymo sąlygų formulavimo. Apsvarstę šių trijų skirtingų versijų, kurias siūlo, atitinkamai, Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba, straipsnių loginį pagrindą, mes norėtume ir toliau prisidėti prie trišalių derybų pateikdami rekomendacijas dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento konstatuojamųjų dalių turinio.

Konstatuojamosios dalys ES teisinių dokumentų įžangoje yra svarbios, nes jos paaiškina kiekvienos nuostatos priežastis. Nors konstatuojamosios dalys atskirai ir neturi teisinės galios, jomis galima pasinaudoti aiškinant tekste esančias esmines nuostatas. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas kelis kartus pažymėjo, jog galiojančios konstatuojamosios dalys yra būtinos, kad Teismas galėtų aiškinti (interpretuoti) teisės aktus. Todėl norint teisės aktams suteikti tinkamą loginį pagrindą, konstatuojamąsias dalis reikia atidžiai apsvastyti.

Todėl ir šiose rekomendacijose mes dar kartą pabrėžiame, kad pagarba žmogaus orumui turi būti traktuojama kaip bet kokių asmens duomenų tvarkymo pagrindas. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas turi padėti formuoti etinį požiūrį, kuris leistų atsižvelgti į technologinės kaitos ir inovacijų teikiamą socialinę naudą ir tuo pačiu apsaugotų individus bei suteiktų jiems galimybę patiems kontroliuoti kibernetinėje erdvėje apie juos pateiktą informaciją. Konstatuojamosios dalys turėtų labiau skatinti kontrolierių atskaitomybę ir sudaryti geresnes sąlygas Europos duomenų apsaugos valdybos priežiūros institucijoms teikti rekomendacijas.

Mes ir toliau pasisakome už tai, kad teisės aktų nuostatos būtų formuluojamos aiškiai, glaustai ir kiek įmanoma labiau suprantamai. Vadovaujantis mūsų rekomendacijomis, konstatuojamosiose dalyse taip pat neliktų jokių nebūtinų detalių, kurios galėtų trukdyti prisitaikyti prie ateities iššūkių, kai spartūs pokyčiai jau tapo įprasta kasdienybės dalimi.

2015 m. spalio 9 d., Briuselis

Giovanni Buttarelli

Pastabos

¹ Bendros deklaracijos – Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos bendra deklaracija dėl praktinių bendro sprendimo procedūros taisyklių (EB sutarties 251 straipsnis) (2007/C 145/02), OL C 145, 2007-6-30.

² COM(2012) 11 galutinis; 2014 m. kovo 12 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), P7_TA(2014)0212; Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). Bendro požiūrio rengimas, Tarybos dokumentas 9565/15, 2015-06-11.

³ Ilgasis pavadinimas yra Pasiūlymas dėl direktyvos dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ar traukimo baudžiamojon atsakomybėn už jas arba baudžiamųjų sankcijų vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, COM(2012) 10 galutinis; 2014 m. kovo 12 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ar traukimo baudžiamojon atsakomybėn už jas arba baudžiamųjų sankcijų vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, P7_TA(2014) 0219. Dėl trišalio dialogo rengimo laiko ir apimties žr. 2015 m. birželio 25–26 d. vykusios Europos Vadovų Tarybos išvadas EUCO 22/15; trišalio dialogo gairės buvo paminėtos bendroje Parlamento, Tarybos ir Komisijos spaudos konferencijoje <http://audiovisual.europarl.europa.eu/AssetDetail.aspx?id=690e8d8d-682d-4755-bfb6-a4c100eda4ed> [paskutinį kartą prisijungta 2015-7-20], tačiau jos dar nepaskelbtos oficialiai. BDAR įsigalios praėjus 20 dienų po to, kai jis bus paskelbtas Oficialiajame leidinyje; tikimasi, kad reglamentą bus galima pradėti be apribojimų taikyti praėjus dvejiems metams nuo jo įsigaliojimo (91 straipsnis).

⁴ Pranešimas apie konkursą Europos duomenų apsaugos pareigūno pareigoms COM/2014/10354 (2014/C 163 A/02), OL C 163 A/6 2014-5-28. 2015–2019 m. EDAPP strategijoje buvo žadama „ieškoti veiksmingų sprendimų, kurie padėtų išvengti biurokratinės naštos, būtų pakankamai lankstūs technologinių naujovių bei tarpvalstybinių duomenų srautų atžvilgiu ir asmenims suteiktų galimybę veiksmingiau užtikrinti savo teises tiek internete, tiek ne internete“. „Būti pavyzdžiu. 2015–2019 m. EDAPP strategija“, 2015 m. kovo mėn.

⁵ EDAPP nuomonė apie duomenų apsaugos reformos priemonių rinkinį, 2015-3-7.

⁶ Žr. priedą prie 29 darbo grupės rašto už teisingumą, vartotojus ir lyčių lygybę atsakingai Komisijos narei Vėrai Jourovái, 2015-6-17.

⁷ Sunku trumpai apibrėžti dalykinę ir teritorinę BDAR taikymo sritį. Atrodo, jog institucijos sutaria bent jau dėl to, kad BDAR taikoma ES įsteigtoms organizacijoms, kurios yra atsakingos už asmens duomenų tvarkymą ES arba už jos ribų, taip pat už ES ribų įsteigtoms organizacijoms, kurios tvarko ES gyventojų asmens duomenis, kai siūlo prekes ar paslaugas asmenims Europos Sąjungoje arba atlieka jų stebėseną. (Žr. 2 straipsnį dėl dalykinės taikymo srities ir 3 straipsnį dėl teritorinės taikymo srities).

⁸ Be to, septyni iš dešimties teigė esą susirūpinę dėl to, kad jų duomenimis naudojasi ne tam tikslui, kuriam jie buvo renkami; vienas iš septynių nurodė, kad prieš renkant ir tvarkant jų duomenis visais atvejais reikėtų prašyti jų aiškaus sutikimo, o du trečdaliai teigė, kad, jų nuomone, svarbu turėti galimybę asmens duomenis iš seno paslaugų teikėjo perduoti naujam paslaugų teikėjui (Speciali Eurobarometro apklausa Nr. 431 apie duomenų apsaugą, 2015 m. birželio mėn.). Panašius rezultatus 2014 m. paskelbė tyrimų bendrovė „Pew Research“, kuri

nustatė, jog 91 proc. amerikiečių mano, kad jie nebet kontroliuoja, kaip įmonės renka ir panaudoja asmens duomenis; 80 proc. socialinių tinklų vartotojų yra susirūpinę tuo, kad jų duomenis gauna trečiosios šalys, tokios kaip reklamos agentūros arba įmonės, o 64 proc. teigia, kad valdžios institucijos turėtų aktyviau reguliuoti reklamos agentūrų veiklą; „Pew Research“ ilgalaikis privatumo tyrimas, 2014 m. sausio mėn.

⁹ Komisija siūlo išsamiai reformuoti duomenų apsaugos taisykles, kad vartotojai galėtų veiksmingiau kontroliuoti savo duomenis ir kad būtų sumažintos įmonių sąnaudos.

¹⁰ Nevyriausybių organizacijų laiškas Komisijos Pirmininkui J. C. Junckeriui, 2015-4-21 https://edri.org/files/DP_letter_Juncker_20150421.pdf ir Komisijos pirmininko pavaduotojo F. Timmermanso kabineto vadovo atsakymas, 2015-7-17 https://edri.org/files/eudatap/Re_EC_EDRI-GDPR.pdf [prisijungta 2015-7-23]. 2015 m. gegužės mėn. EDAPP susitiko su keletu iš šių nevyriausybių organizacijų atstovais aptarti jiems rūpimus klausimus; PRANEŠIMAS SPAUDAI EDPS/2015/04, 2015-6-1, „ES duomenų apsaugos reforma. EDAPP susitiko su tarptautinėmis pilietinių laisvių grupėmis“; visą diskusijos įrašą galima rasti EDAPP interneto svetainėje (https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/edps/EDPS/Pressnews/Videos/GDPR_civil_soc).

¹¹ 2 straipsnio 2 dalies e punktas.

¹² 1 straipsnis.

¹³ Chartijos 8 straipsnyje teigiama [išryškinta papildomai]:

1. *Kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą.*
2. *Tokie duomenys turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkrečioms tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais. Kiekvienas turi teisę susipažinti su surinktais jo asmens duomenimis bei į tai, kad jie būtų ištaisomi.*
3. *Nepriklausoma institucija kontroliuoja, kaip laikomasi šių taisyklių.*

¹⁴ 10 straipsnis. Jei neegzistuoja aiški ir teisiškai įpareigojanti „pseudoniminių duomenų“, kurie atskiriami nuo „asmens duomenų“, apibrėžtis (ir iki tol, kol tokia apibrėžtis parengiama), tokie duomenys turi ir toliau atitikti duomenų apsaugos taisykles.

¹⁵ 6 straipsnio 2 ir 4 dalys Atsižvelgdami į tai, kad būta tam tikro neaiškumo, susijusio su termino „suderinamumas“ aiškinimu, ir remdamiesi 29 straipsnio darbo grupės nuomone dėl tikslų apibrėžimo, rekomenduojame bendruosius kriterijus, skirtus nustatyti, ar duomenų tvarkymas yra suderinamas (žr. 5 straipsnio 2 dalį).

¹⁶ Veiksmingas funkcinis atskyrimas yra vienas iš būdų užtikrinti teisėtą duomenų tvarkymą, kai sutikimo principas nėra taikomas, tačiau teisėtas interesas neturėtų būti aiškinamas pernelyg plačiai. Kai kuriais atvejais tinkama alternatyva gali būti ir besąlygiška teisė nesutikti. Įvertinimas, ar sutikimas yra suteiktas laisva valia, iš dalies priklauso nuo to, a) ar esama didelės neatitikties tarp duomenų subjekto ir duomenų valdytojo, b) tais atvejais, kai duomenys tvarkomi pagal 6 straipsnio 1 dalies b punktą, – ar sutarties vykdymas arba paslaugos teikimas priklauso nuo sutikimo su duomenų tvarkymu, kuris nėra būtinas tiems tikslams. (Žr. 7 straipsnio 4 dalį) Tai atspindi vieną ES vartotojų teisės nuostatą – 1993 m. balandžio 5 d. Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 3 straipsnio 1 dalyje teigiama: „Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai“.

¹⁷ Tokios taisyklės apima sprendimus dėl tinkamumo tam tikriems sektoriams ir teritorijoms, periodines sprendimų dėl tinkamumo peržiūras ir įmonėms privalomas taisykles. Žr. 40–45 straipsnius.

¹⁸ 73 straipsnis.

¹⁹ 76 straipsnis. Dėl sunkumų užtikrinti žalos atlyginimą duomenų apsaugos taisyklių pažeidimo atveju žr. 2013 m. Pagrindinių teisių agentūros ataskaitą „Galimybė pasinaudoti duomenų apsaugos taisomosiomis priemonėmis ES valstybėse narėse“.

²⁰ ES taisyklėse akcentuojamas pačių įmonių atliekamas atitikties SESV 101 straipsnyje nustatytam antikonkurencinių susitarimų draudimui vertinimas, o pagrindinės rinkos įmonės ypač privalo vengti bet kokių veiksmų, kurie gali pakenkti veiksmingai konkurencijai (Komisijos gairių 2009/C 45/02 9 dalis); žr. EDAPP preliminarią nuomonę dėl privatumo ir konkurencingumo didelio duomenų kiekio amžiuje, 2014-3-14.

²¹ Trijuose tekstuose įvairiai kalbama apie teisių pateikimą „suprantamu būdu ir forma, aiškia bei paprasta kalba“ (Europos Parlamento dokumento 57 konstatuojamoji dalis, Komisijos ir Tarybos dokumentų 19 straipsnis), apie tai, kad teisės turi būti „aiškios ir nedviprasmiškos“ (Europos Parlamento dokumento 99 konstatuojamoji dalis ir 10a straipsnis), apie teisę gauti „aiškia, lengvai suprantamą informaciją“ (Europos Parlamento dokumento 10 ir 11 straipsniai) ir apie informaciją, kuri yra „glausta, skaidri, aiški ir lengvai suprantama“ (Europos Parlamento, Komisijos ir Tarybos dokumentų 25 konstatuojamoji dalis; Europos Parlamento dokumento 11 straipsnis).

²² Iš Parlamento ir Tarybos versijų iš esmės buvo pašalintos nuostatos dėl deleguotųjų aktų. Manome, kad ES galėtų žengti toliau ir šių techninių klausimų vertinimą palikti nepriklausomų institucijų kompetencijai.

²³ Remiantis mūsų rekomendacijomis, tekstas būtų apie 20 000 žodžių; vidutinė visų trijų institucijų tekstų apimtis – 28 000 žodžių.

²⁴ 22 straipsnis.

²⁵ 31 ir 33 straipsniai.

²⁶ 39 straipsnis.

²⁷ 83 straipsnis. Moksliniai tyrimai ir archyvavimas savaime nėra teisinis pagrindas tvarkyti duomenis, todėl rekomenduojame išbraukti 6 straipsnio 2 dalį.

²⁸ 83a straipsnis.

²⁹ 29 straipsnio darbo grupė pateikė valdymo, suderinamumo mechanizmo ir vieno langelio principo taikymo viziją, pagrįstą pasitikėjimu nepriklausomomis duomenų apsaugos institucijomis ir paremtą trimis ramsčiais, kaip antai:

- atskira duomenų apsaugos institucija, kuri yra stipri ir tinkamai aprūpinta, kad galėtų svarstyti jos kompetencijoje esančius atvejus;
- veiksmingu duomenų apsaugos institucijų bendradarbiavimu, užtikrinant aiškų vienos iš jų vadovavimą, kai nagrinėjami tarpvalstybiniai duomenų tvarkymo atvejai;
- EDAPP, kuris turi būti savarankiškas, turėti teisinį subjektiškumą ir pakankamai lėšų ir kurio veikloje turėtų dalyvauti solidarumo principu besivadovaujanti lygiavertės duomenų apsaugos institucijos; be to, EDAPP turėtų turėti įgaliojimą priimti įpareigojančius sprendimus, o vykdyti veiklą jam turėtų padėti sekretoriatas, kuris aptarnauja valdybą ir yra atsakingas pirmininkui.

³⁰ Taip pat rekomenduojame išsiaiškinti priežiūros institucijų kompetenciją ir paskirti pagrindinę instituciją tarpvalstybinio duomenų tvarkymo atvejais, kartu užtikrinant, kad priežiūros institucijos ir toliau turėtų galimybę tvarkyti vien vietos atvejus. Rekomenduojame supaprastintą suderinamumo mechanizmo versiją, užtikrinant didesnę aiškumą, kaip nustatyti atvejus, kai priežiūros institucijos turėtų pasikonsultuoti su Europos duomenų apsaugos valdyba ir kai valdyba turėtų priimti įpareigojantį sprendimą, siekiant užtikrinti nuoseklų reglamento taikymą.

³¹ Komisijos komunikatas „Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“, COM(2015) 192 *final*; Europos Vadovų Tarybos išvados, 2015 m. birželio mėn., EUCO 22/15; Tarybos išvados dėl Europos pramonės skaitmeninės pertvarkos, 8993/15.

³² 14 straipsnio h punktas.

³³ 23 straipsnis.

³⁴ 18 straipsnis. Taip pat rekomenduojame, kad, siekiant užtikrinti efektyvumą, teisė į duomenų perkeliamumą būtų taikoma plačiai, ne tik tvarkymo operacijoms, kuriose naudojami duomenų subjekto pateikti duomenys.

³⁵ Pavyzdžiui, rekomenduojame vengti tokių terminų kaip „internetu“, „raštu“ ir „informacinė visuomenė“.

³⁶ Vienas variantas, kuriam teiktume pirmenybę, – kad tai būtų įgyvendinta suformulavus nuostatą, kuri būtų įtraukta į BDAR.

³⁷ Greenleaf, Graham, „Global Data Privacy Laws 2015: 109 Countries, with European Laws Now a Minority“ („Pasaulio duomenų privatumo teisės aktai 2015 m. 109 šalys – Europos teisės aktai jau sudaro tik mažumą“) (2015 m. sausio 30 d.); (2015) 133 „Privacy Laws & Business International Report“ („Privatumo teisės aktai ir verslo tarptautinė ataskaita“), 2015 m. vasario mėn.; Naujojo Pietų Velso universiteto teisės tyrimų leidinys Nr. 2015-21.